Trường Z_m (modulo)

Tập số nguyên

- Tập số nguyên, ký hiệu là **Z,** chứa tất cả các số nguyên (không có phân số) từ âm vô cùng đến dương vô cùng.
- Trong mã hóa, có ba phép toán hai ngôi trong tập số nguyên được quan tâm. Một phép toán hai ngôi sử dụng hai giá trị đầu vào và cho kết quả là một giá trị đầu ra.

$$\mathbf{Z} = \{\ldots, -2, -1, 0, 1, 2, \ldots\}$$

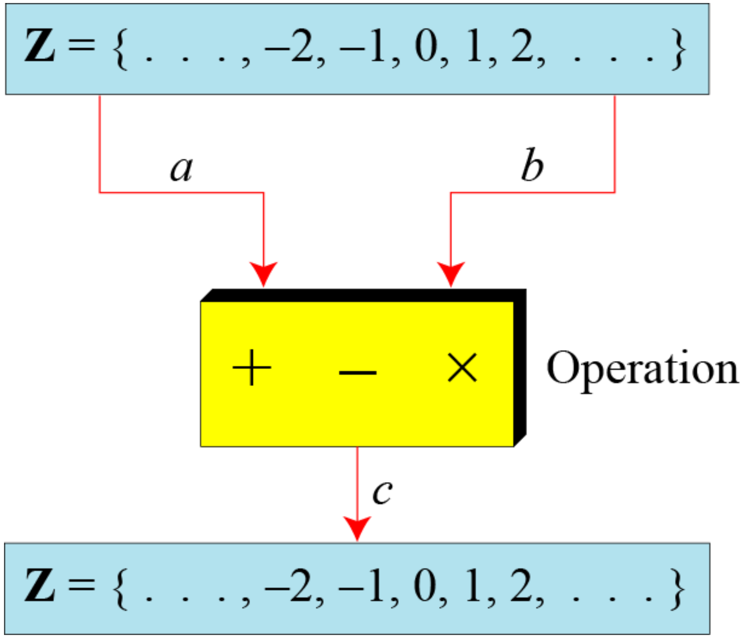

Phép toán hai ngôi

- Mỗi giá trị đầu vào của phép toán hai ngôi trong tập số nguyên có thể là số dương hoặc số âm. Một ví dụ cụ thể như sau:

Add:	$5 + 9 = 14$	$(-5) + 9 = 4$	$5 + (-9) = -4$	$(-5) + (-9) = -14$
Subtract:	$5 - 9 = -4$	$(-5) - 9 = -14$	$5 - (-9) = 14$	$(-5) - (-9) = +4$
Multiply:	$5 \times 9 = 45$	$(-5) \times 9 = -45$	$5 \times (-9) = -45$	$(-5) \times (-9) = 45$

- Trong phép toán số nguyên, nếu chia *a* cho *n* thì cho ra được giá trị *q* và *r*.

$$a = q \times n + r$$

Phép chia

- Giả sử rằng *a* = 255 và *n* = 11, khi đó thương số *q*= 23 và phần dư *r* = 2.

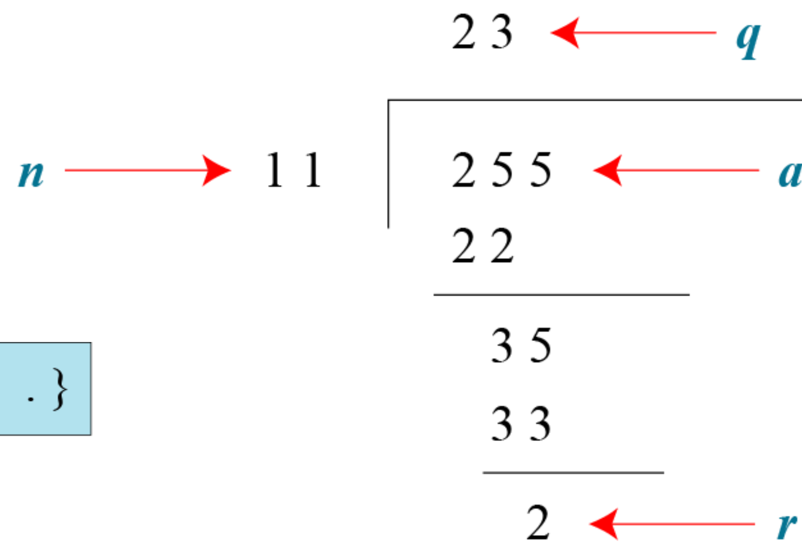

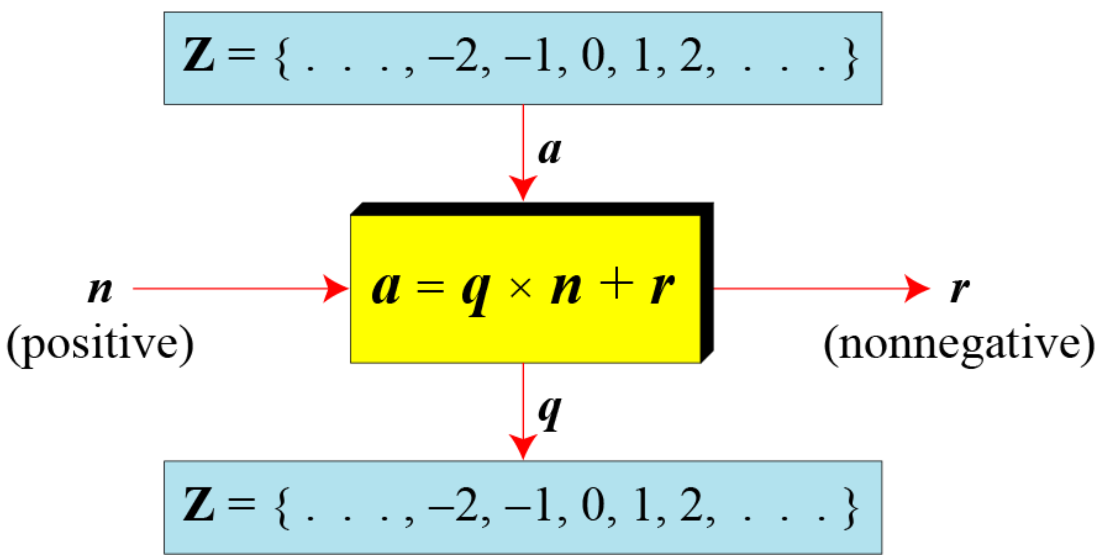

Phép chia

- Nếu *a* là số âm thì thương số *q* và phần dư *r* là số âm. Để có phần dư *r* là số dương thì thương số *q* giảm 1, sau đó cộng thêm phần dư cho *n*.

$$-255 = (-\mathbf{23} \times 11) + (\mathbf{-2}) \quad \leftrightarrow \quad -255 = (-\mathbf{24} \times 11) + \mathbf{9}$$

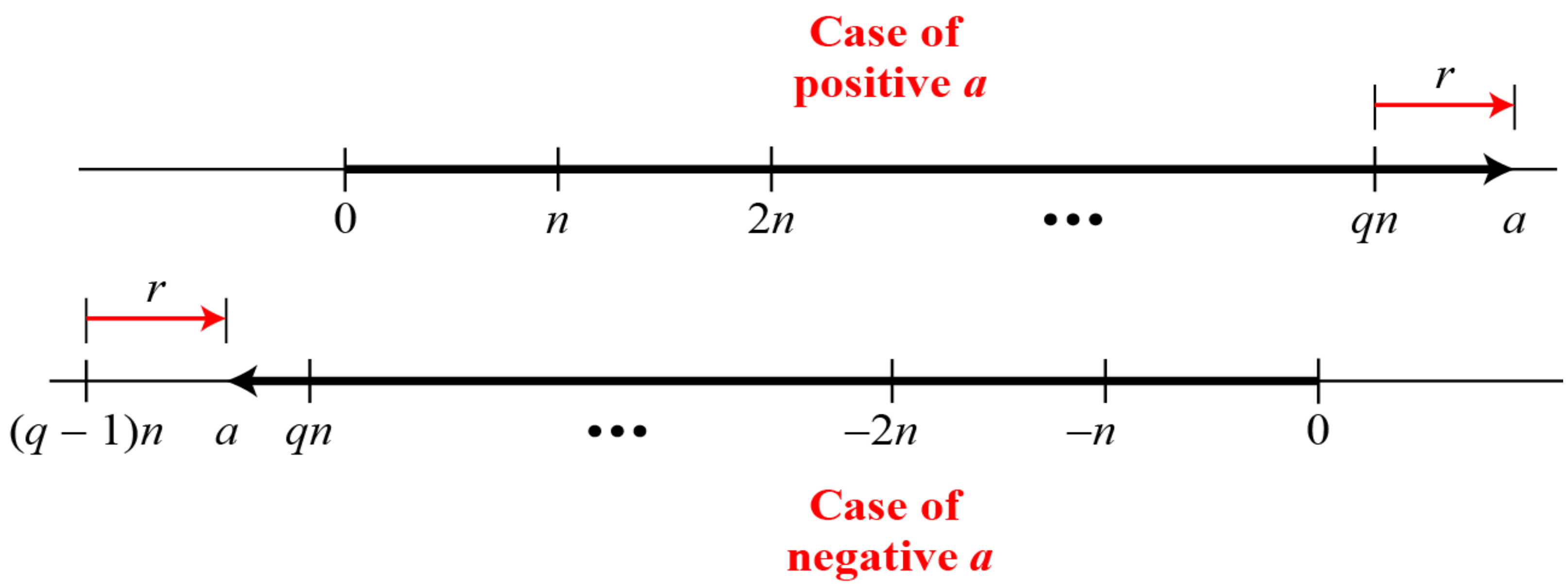

Ước số chung lớn nhất (greatest common divisor)

- Ước số chung lớn nhất (*greatest common divisor*) của hai số nguyên dương *a* và *b* là một số nguyên lớn nhất là ước của cả hai số *a*, *b*, ký hiệu *gcd*(*a*, *b*).
- Thuật toán Euclid
  - *gcd(a, 0) = a*
  - *gcd(a, b) = gcd(b, r), với r là phần dư của phép chia a cho b*

Thuật toán EUCLID

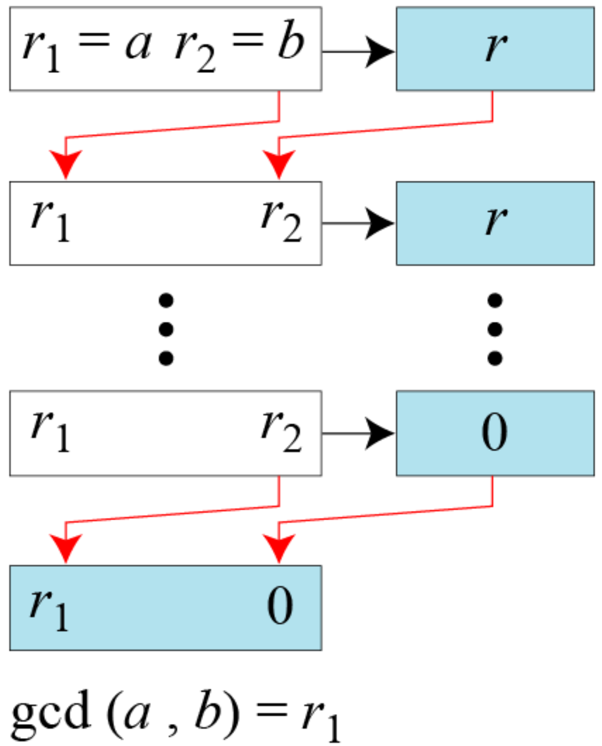

$r_1 \leftarrow a; \quad r_2 \leftarrow b;$ (Initialization)

while ($r_2 > 0$)

{

$q \leftarrow r_1 / r_2;$

$r \leftarrow r_1 - q \times r_2;$

$r_1 \leftarrow r_2; \quad r_2 \leftarrow r;$

}

gcd $(a, b) \leftarrow r_1$

- Nếu $gcd(a, b) = 1$, thì *a* và *b* được gọi là ***hai số nguyên tố cùng nhau***.

Thuật toán EUCLID

- Tìm ước số chung lớn nhất của 2740 và 1760

$r_1 \leftarrow a; \quad r_2 \leftarrow b;$ (Initialization)

while ($r_2 > 0$)

{

$q \leftarrow r_1 / r_2;$

$r \leftarrow r_1 - q \times r_2;$

$r_1 \leftarrow r_2; \quad r_2 \leftarrow r;$

}

$\gcd(a, b) \leftarrow r_1$

q	r_1	r_2	r
1	2740	1760	980
1	1760	980	780
1	980	780	200
3	780	200	180
1	200	180	20
9	180	20	0
	20	0	

- Kết quả *gcd*(2740, 1760) = 20

Thuật toán EUCLID

- Tìm ước số chung lớn nhất của 25 và 60

q	r_1	r_2	r
0	25	60	25
2	60	25	10
2	25	10	5
2	10	5	0
	5	0	

- Kết quả gcd(25, 60) = 5

Thuật toán EUCLID mở rộng

- Cho hai số nguyên a và b, hãy tìm hai số nguyên s và t sao cho

$$s \times a + t \times b = \gcd(a, b)$$

- Thuật toán Euclid mở rộng có thể tính được giá trị *gcd*(*a*, *b*) đồng thời tính được giá trị của hai số nguyên *s* và *t*.

Thuật toán EUCLID mở rộng

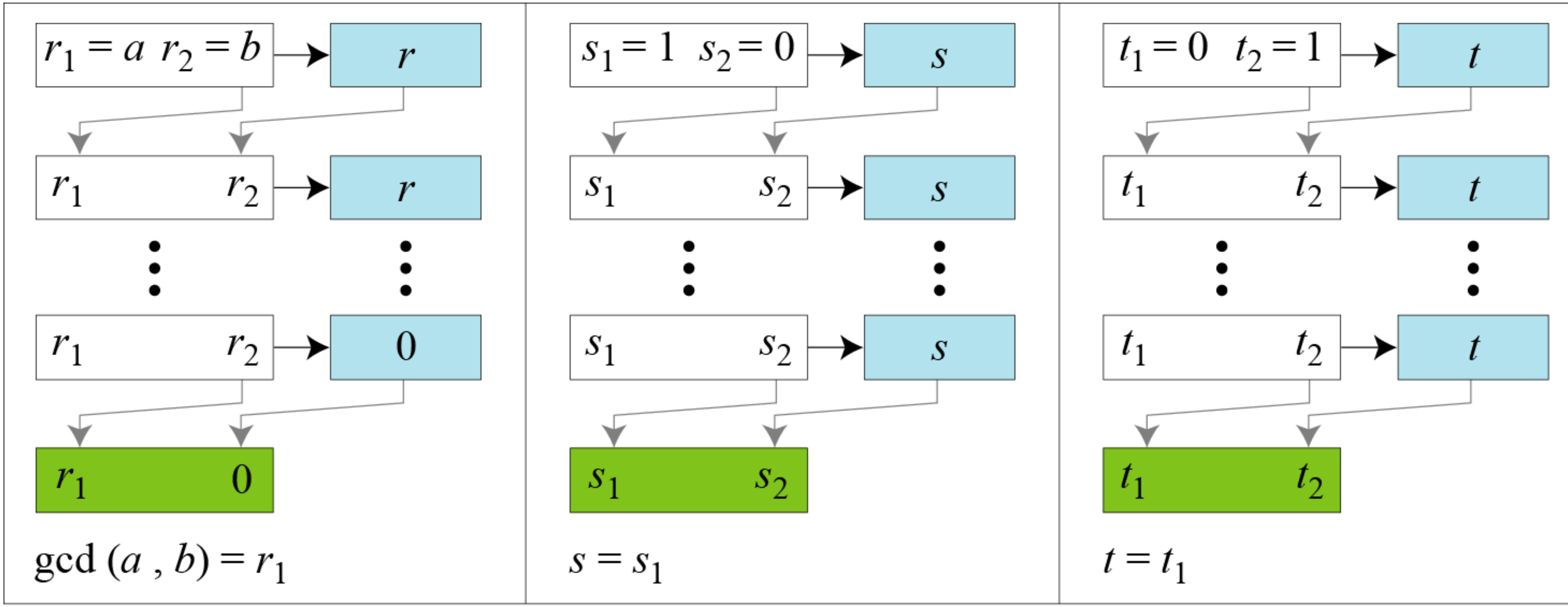

Thuật toán EUCLID mở rộng

$r_1 \leftarrow a;$ $r_2 \leftarrow b;$
$s_1 \leftarrow 1;$ $s_2 \leftarrow 0;$ (Initialization)
$t_1 \leftarrow 0;$ $t_2 \leftarrow 1;$

while ($r_2 > 0$)

{

$q \leftarrow r_1 / r_2;$

$r \leftarrow r_1 - q \times r_2;$
$r_1 \leftarrow r_2;$ $r_2 \leftarrow r;$ (Updating r's)

$s \leftarrow s_1 - q \times s_2;$
$s_1 \leftarrow s_2;$ $s_2 \leftarrow s;$ (Updating s's)

$t \leftarrow t_1 - q \times t_2;$
$t_1 \leftarrow t_2;$ $t_2 \leftarrow t;$ (Updating t's)

}

$\gcd(a, b) \leftarrow r_1;$ $s \leftarrow s_1;$ $t \leftarrow t_1$

Thuật toán EUCLID mở rộng

➢ Cho *a* = 161 và *b* = 28, hãy tìm gcd(*a*, *b*) và giá trị của *s* và *t.*

q	r_1	r_2	r	s_1	s_2	s	t_1	t_2	t
5	161	28	21	1	0	1	0	1	−5
1	28	21	7	0	1	−1	1	−5	6
3	21	7	0	1	−1	4	−5	6	−23
	7	0		**−1**	4		**6**	−23	

➢ Kết quả *gcd*(161, 28) = 7, *s* = *-1* và *t* = *6.*

Phép toán Modulo

- Phép toán modulo, được gọi là mod, là phép chia lấy phần dư.

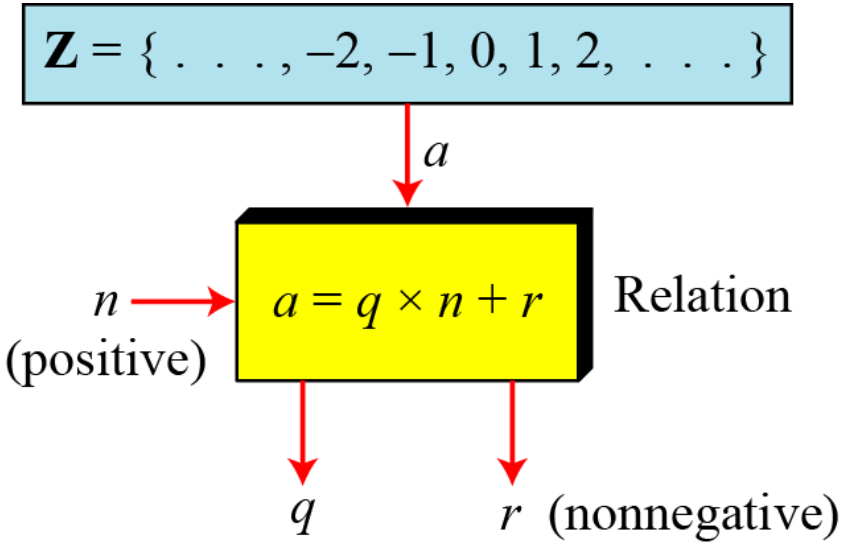

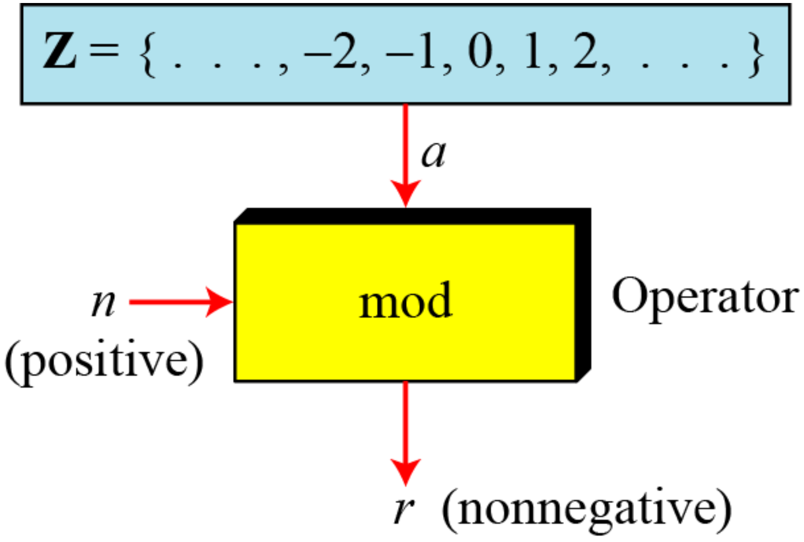

Phép toán Modulo

- Tìm kết quả của phép toán sau:

a. 27 mod 5 b. 36 mod 12

c. −18 mod 14 d. −7 mod 10

Kết quả:

a. Chia 27 cho 5, phần dư là r = 2

b. Chia 36 cho 102, phần dư là r = 0

c. Chia -18 cho 14, phần dư là r = -4, cộng thêm cho giá trị n=14, kết quả là r = 10

d. Chia -7 cho 10, phần dư là -7, cộng thêm cho giá trị n=10, kết quả là r = 3

Tập hợp các phần dư

- Phép toán modulo cho *n* tạo ra một tập phần dư tối thiểu của *n*, được gọi là Z_n

$$\mathbf{Z}_n = \{\, 0, 1, 2, 3, \; . \; . \; . \; , (n-1) \,\}$$

$$\mathbf{Z}_2 = \{\, 0, 1 \,\} \qquad \mathbf{Z}_6 = \{\, 0, 1, 2, 3, 4, 5 \,\} \qquad \mathbf{Z}_{11} = \{\, 0, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10 \,\}$$

- Để mô tả hai số nguyên là đồng dư, ta sử dụng phép toán đồng dư (≡), ví dụ:

$$2 \equiv 12 \pmod{10} \qquad 13 \equiv 23 \pmod{10}$$

$$3 \equiv 8 \pmod{5} \qquad 8 \equiv 13 \pmod{5}$$

Tập hợp các phần dư

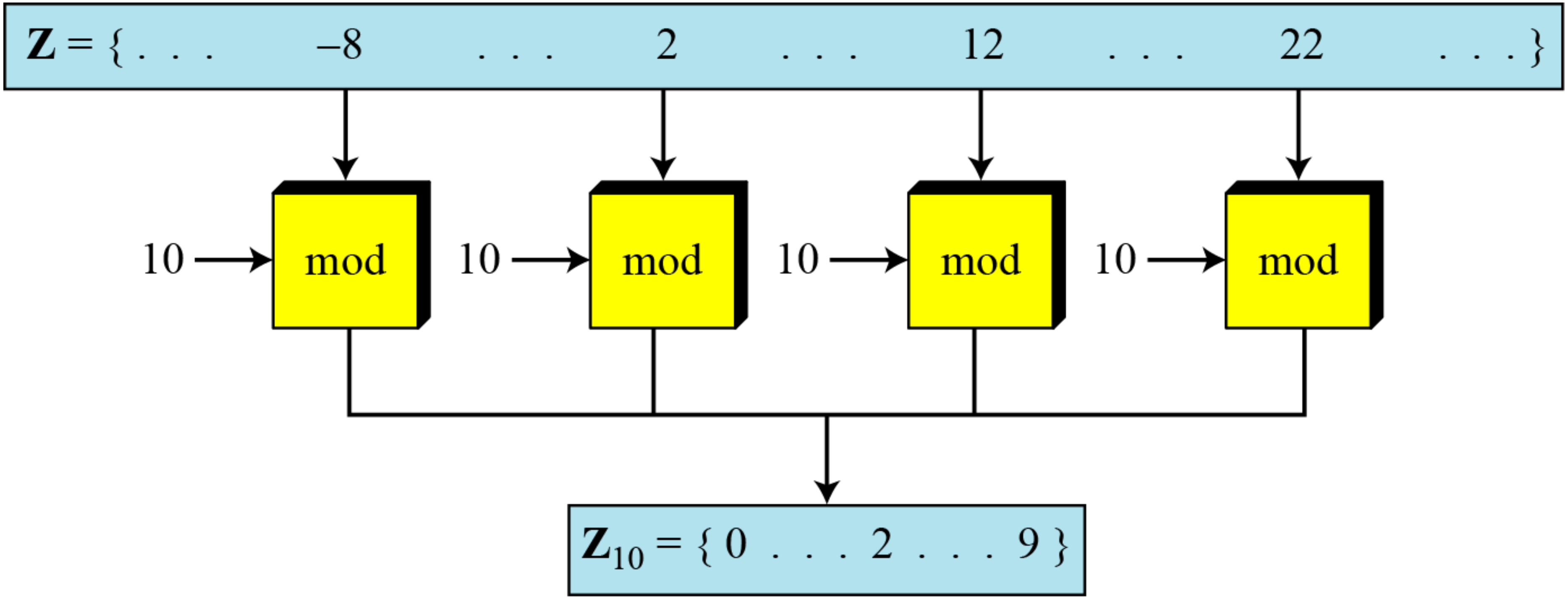

$$\boxed{-8 \equiv 2 \equiv 12 \equiv 22 \pmod{10}}$$

Congruence Relationship

Tập hợp các phần dư

- Lớp phần dư [a] hoặc $[a]_n$ là tập số nguyên đồng dư khi chia cho *n.*
- Với n = 5, ta có:

$$[0] = \{\ldots, -15, -10, -5, 0, 5, 10, 15, \ldots\}$$
$$[1] = \{\ldots, -14, -9, -4, 1, 6, 11, 16, \ldots\}$$
$$[2] = \{\ldots, -13, -8, -3, 2, 7, 12, 17, \ldots\}$$
$$[3] = \{\ldots, -12, -7, -5, 3, 8, 13, 18, \ldots\}$$
$$[4] = \{\ldots, -11, -6, -1, 4, 9, 14, 19, \ldots\}$$

Tập hợp các phần dư

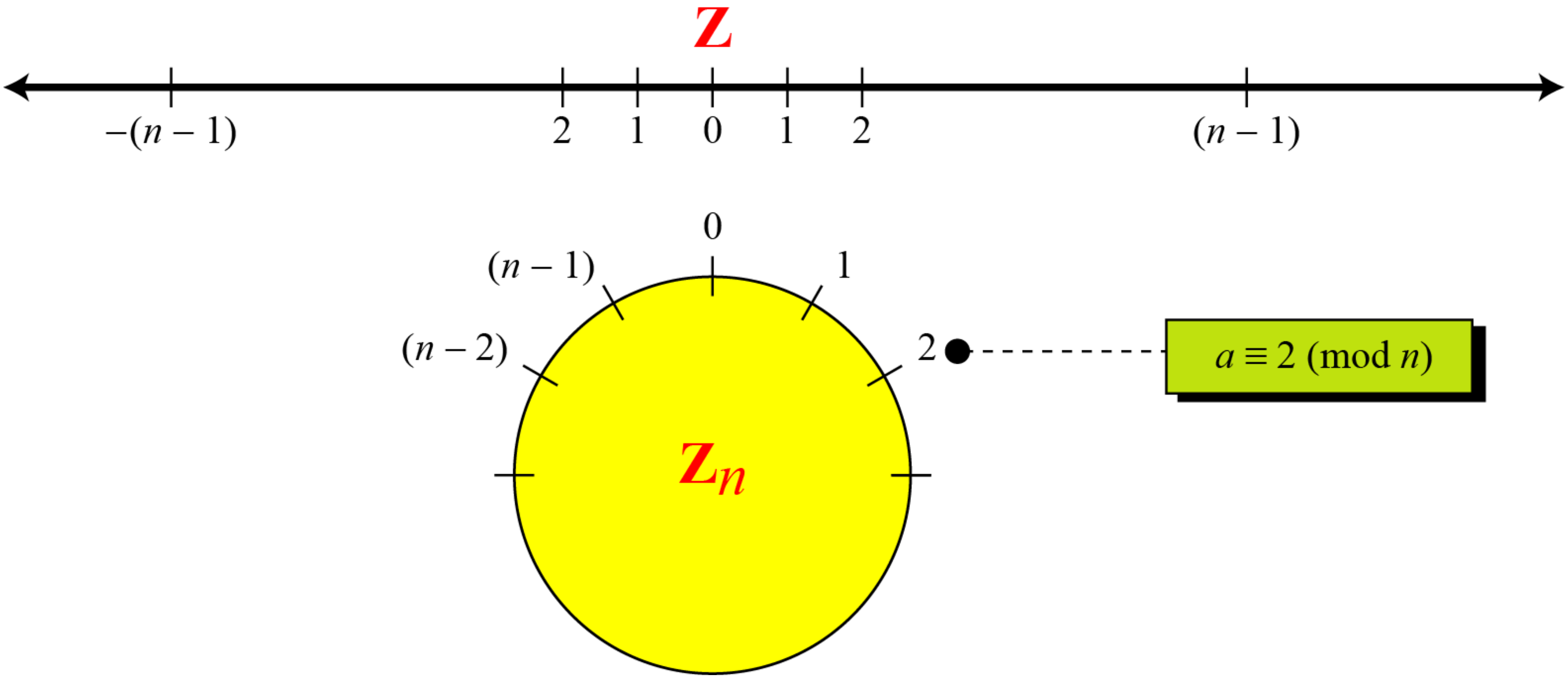

Tập hợp các phần dư

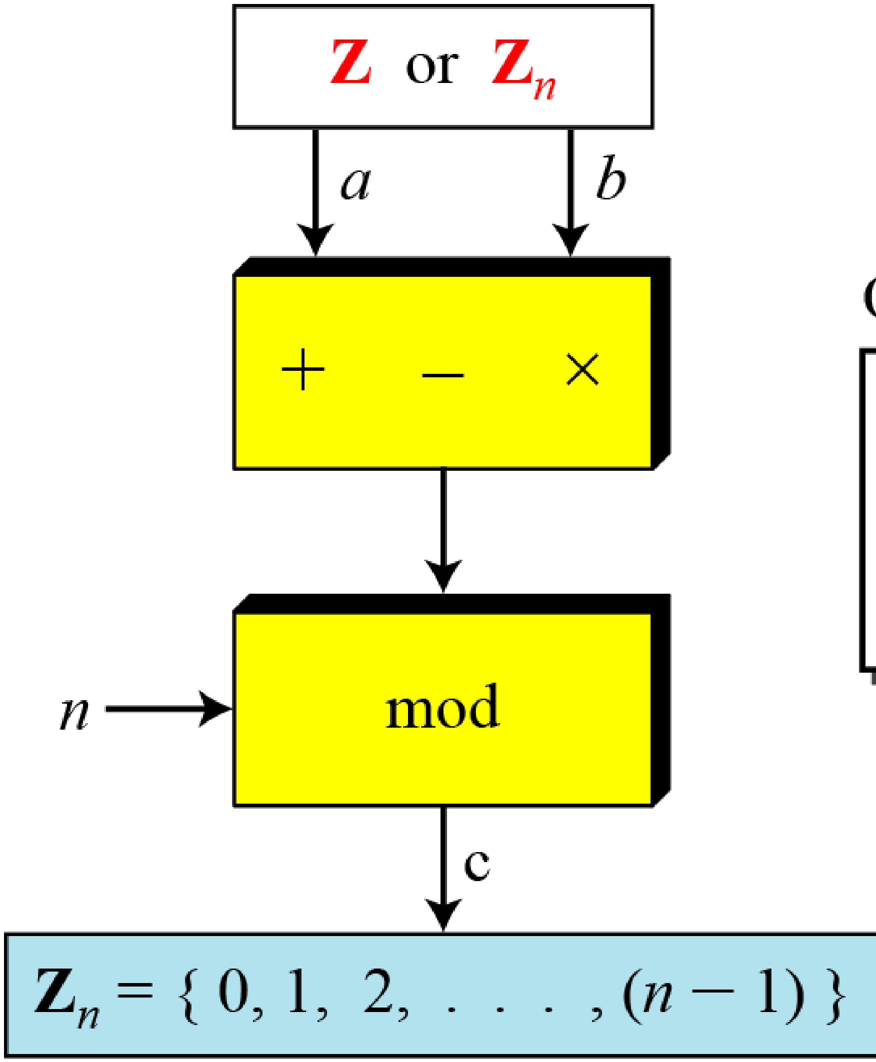

Operations

$(a + b) \bmod n = c$

$(a - b) \bmod n = c$

$(a \times b) \bmod n = c$

Tính chất của phép toán MOD

- Ba tính chất của phép toán mod

$$(a + b) \bmod n = [(a \bmod n) + (b \bmod n)] \bmod n$$

$$(a - b) \bmod n = [(a \bmod n) - (b \bmod n)] \bmod n$$

$$(a \times b) \bmod n = [(a \bmod n) \times (b \bmod n)] \bmod n$$

- Ví dụ:

(1,723,345 + 2,124,945) mod 11 = (8 + 9) mod 11 = 6

(1,723,345 − 2,124,945) mod 11 = (8 − 9) mod 11 = 10

(1,723,345 × 2,124,945) mod 11 = (8 × 9) mod 11 = 6

Tính chất của phép toán MOD

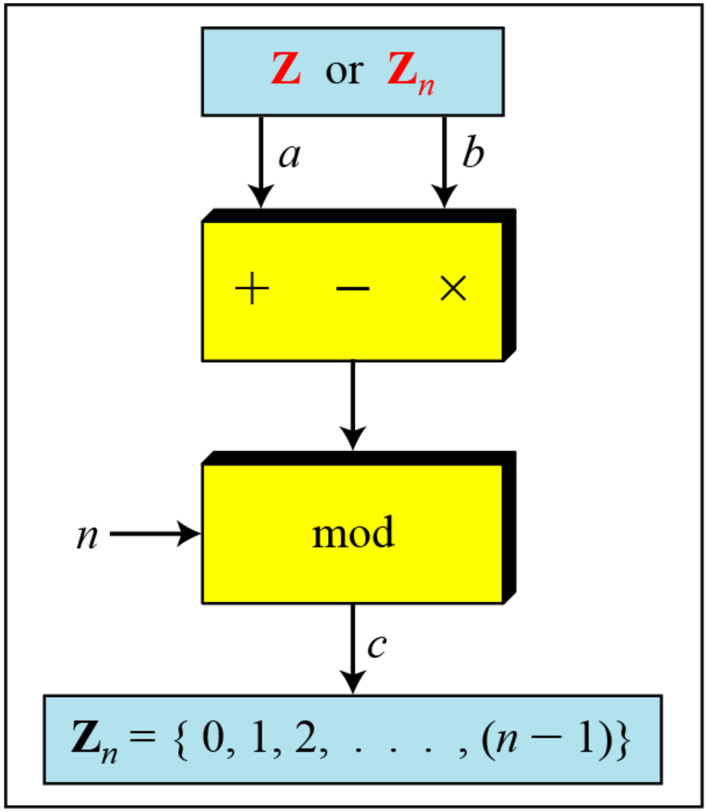

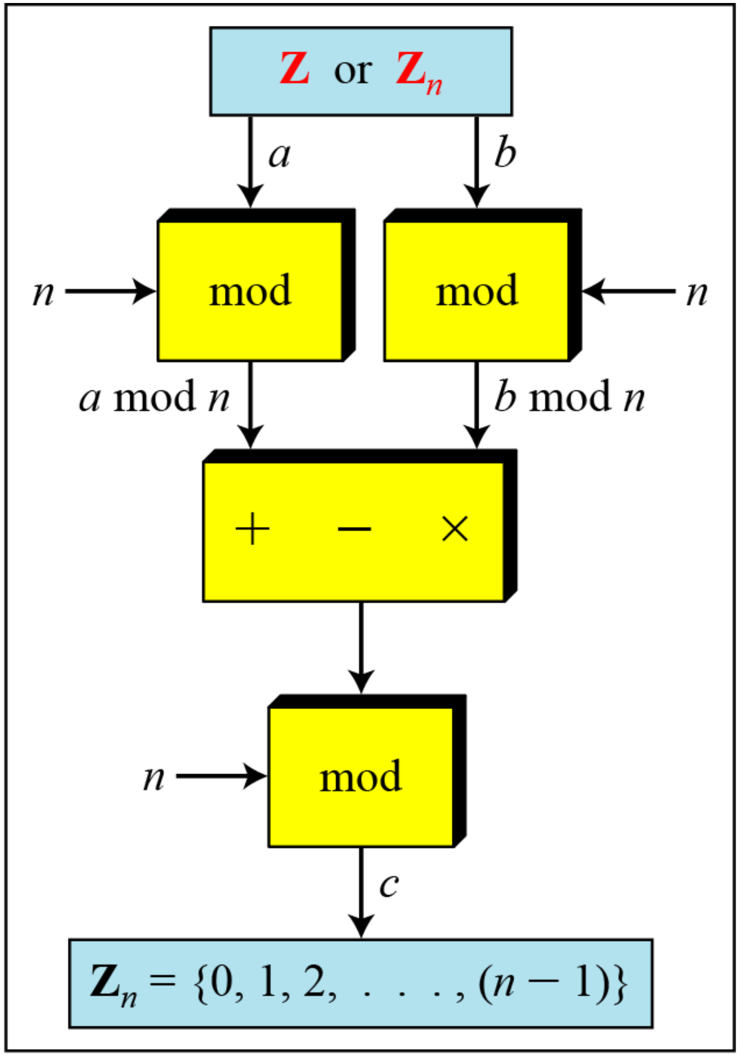

Tính chất của phép toán MOD

- Phần dư của phép chia một số lũy thừa 10

$$10^n \bmod x = (10 \bmod x)^n$$

$$10 \bmod 3 = 1 \quad \rightarrow \quad 10^n \bmod 3 = (10 \bmod 3)^n = 1$$
$$10 \bmod 9 = 1 \quad \rightarrow \quad 10^n \bmod 9 = (10 \bmod 9)^n = 1$$
$$10 \bmod 7 = 3 \quad \rightarrow \quad 10^n \bmod 7 = (10 \bmod 7)^n = 3^n \bmod 7$$

$$a = a_n \times 10^n + \cdots + a_1 \times 10^1 + a_0 \times 10^0$$

For example: $6371 = 6 \times 10^3 + 3 \times 10^2 + 7 \times 10^1 + 1 \times 10^0$

$$\begin{aligned} a \bmod 3 &= (a_n \times 10^n + \cdots + a_1 \times 10^1 + a_0 \times 10^0) \bmod 3 \\ &= (a_n \times 10^n) \bmod 3 + \cdots + (a_1 \times 10^1) \bmod 3 + (a_0 \times 10^0) \bmod 3 \\ &= (a_n \bmod 3) \times (10^n \bmod 3) + \cdots + (a_1 \bmod 3) \times (10^1 \bmod 3) + \\ &\quad (a_0 \bmod 3) \times (10^0 \bmod 3) \\ &= a_n \bmod 3 + \cdots + a_1 \bmod 3 + a_0 \bmod 3 \\ &= (a_n + \cdots + a_1 + a_0) \bmod 3 \end{aligned}$$

Phần tử đối ngẫu

- Trong Z_n, hai số a và b được gọi là đối ngẫu nhau nếu:

$$a + b \equiv 0 \pmod{n}$$

- Trong Z_n, mỗi số nguyên đều có phần tử đối ngẫu. Tổng của một phần tử và phần tử đối ngẫu thì đồng dư với 0 mod *n.*
- Trong Z_n mọi phần tử *a* đều có phần tử đối ngẫu là *n-a.*
- Các cặp phần tử đối ngẫu trong Z_{10} là: (0,0), (1,9), (2,8), (3,7), (4,6), (5,5).

Phần tử nghịch đảo

- Trong Z_n, hai số a và b được gọi là nghịch đảo nhau nếu:

$$a \times b \equiv 1 \pmod{n}$$

- Trong Z_n, mỗi số nguyên có hoặc không có phần tử nghịch đảo. Tích của một phần tử và phần tử nghịch đảo thì đồng dư với 1 mod *n.*
- Vì gcd(10, 8) = 2 ≠ 1 nên 8 không có phần tử nghịch đảo trong Z_{10}.
- Các cặp phần tử nghịch đảo nhau trong Z_{10} là: (1,1), (3,7), (9,9); các số 0, 2, 4, 5, 6 và 8 không có phần tử nghịch đảo.

Phần tử nghịch đảo

- Thuật toán euclid mở rộng để tìm phần tử nghịch đảo của *b* trong Z_n khi *n* và *b* là cặp số nguyên tố cùng nhau, nghĩa là: *gcd*(*n*, *b*) = 1.
- Các cặp số nghịch đảo trong Z_{11} gồm:

(1,1), (2,6), (3,4), (5,9), (7,8), (9,5), và (10,10)

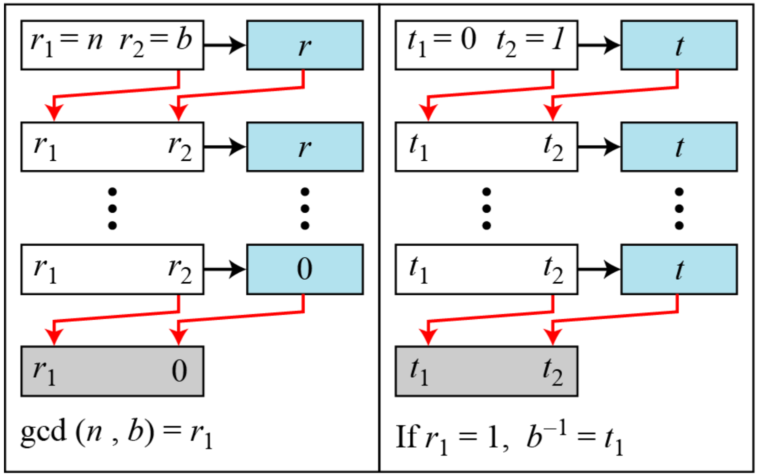

$r_1 \leftarrow n; \quad r_2 \leftarrow b;$

$t_1 \leftarrow 0; \quad t_2 \leftarrow 1;$

while ($r_2 > 0$)

{

$q \leftarrow r_1 \ / \ r_2;$

$r \leftarrow r_1 - q \times r_2;$

$r_1 \leftarrow r_2; \quad r_2 \leftarrow r;$

$t \leftarrow t_1 - q \times t_2;$

$t_1 \leftarrow t_2; \quad t_2 \leftarrow t;$

}

if ($r_1 = 1$) then $b^{-1} \leftarrow t_1$

Phần tử nghịch đảo

- Tìm phần tử nghịch đảo của 11 trong Z_{26}

q	r_1	r_2	r	t_1	t_2	t
2	26	11	4	0	1	−2
2	11	4	3	1	−2	5
1	4	3	1	−2	5	−7
3	3	1	0	5	−7	26
	1	0		−7	26	

gcd(11,26) = 1,

phần tử nghịch đảo của 11 trong Z_{26} là -7 hoặc 19.

Phần tử nghịch đảo

- Tìm phần tử nghịch đảo của 23 trong Z_{100}

q	r_1	r_2	r	t_1	t_2	t
4	100	23	8	0	1	−4
2	23	8	7	1	−4	9
1	8	7	1	−4	9	−13
7	7	1	0	9	−13	100
	1	0		−13	100	

gcd(23,100) = 1, phần tử nghịch đảo của 23 trong Z_{100} là -13 hoặc 87.

Phần tử nghịch đảo

- Tìm phần tử nghịch đảo của 12 trong Z_{26}

q	r_1	r_2	r	t_1	t_2	t
2	26	12	2	0	1	−2
6	12	2	0	1	−2	13
	2	0		−2	13	

gcd(12,26) = 2,

Không tồn tại phần tử nghịch đảo của 12 trong Z_{26}

Tập phần tử khả nghịch

$\mathbf{Z}_6 = \{0, 1, 2, 3, 4, 5\}$

$\mathbf{Z}_6^* = \{1, 5\}$

$\mathbf{Z}_7 = \{0, 1, 2, 3, 4, 5, 6\}$

$\mathbf{Z}_7^* = \{1, 2, 3, 4, 5, 6\}$

$\mathbf{Z}_{10} = \{0, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9\}$

$\mathbf{Z}_{10}^* = \{1, 3, 7, 9\}$

- Tập Z_n được dùng để tìm cặp phần tử đối ngẫu.
- Tập Z_n^* được dùng để tìm cặp phần tử nghịch đảo.